

חידושו של מקרא

פרשת קרח

עוד קשה מהו דאמרו לו למשה העיני האנשים
ההם תנקר לא נעלה, וכי היה להם הו"א
שיהא משה צריך להם כל כך עד כדי
שישלח לנקר עיניהם לבוא אליו, ומה רצו
בוה.

עוד קשה למה כלל אמרו שוב לא נעלה, הרי
כבר בתחלת דבריהם אמרו לא נעלה
ולמאי חזרו על זה שוב.

ובפרט יקשה למה ויחר למשה מאוד על כך,
דמה כל כך הפריעו במה שאינם רוצים
לבוא, הרי הוא מה שקרא להם היה רק
כדי שלא להחזיק במחלוקת, ולא היה צריך
להם כלל, והוא מצידו עשה כל
ההשתדלות בכך, וכשהם אינם רוצים למה
יחר לו, הוא שלו עשה ומשאינם רוצים
לבוא נפטר בכך, ומה לו להצטער על זה
כל כך עד כדי שביאר רש"י שנצטער עד
למאד.

ועוד קשה ואפי' תימה מה שאמר משה אל ה'
אל תפן אל מנחתם, וכדיאר ברש"י לפי
פשוטו דאיירי בקטורת שיקטירו למר,
דמה היה צד כלל שיקבל ה' מנחתם, הרי
דבר ברור הוא שרק מי אשר יבחר בו ה'
הוא הקדוש, ולהדיא אמר לו הקב"ה
למשה שבאהרן בחר, דממילא למאי היה
צריך להתפלל אל ה' אל תפן אל מנחתם.

ועל אף דביאר באור החיים הק' דחשש משה
משום דאין הקב"ה מקפח שכר כל בריה,

אף לא אל ארץ זבת חלב ודבש הביאתנו
ותתן לנו נחלת שדה וכו' העיני האנשים
ההם תנקר לא נעלה: ויחר למשה מאד
ויאמר אל ה' אל תפן אל מנחתם לא חמור
אחד מהם נשאתי ולא הרעתי את אחד
מהם (טז, יד טו). בדברים אלו שהשיבו
דתן ואבירם למשה רבינו ע"ה, ומה
שהשיב הוא על דבריהם, צריך ביאור
בכמה וכמה עניינים.

בתחלה קשה למה אמרו דתן ואבירם אף לא
אל ארץ זבת חלב ודבש הביאתנו, הרי
כבר אמרו לו בתחילת דבריהם הנעט כי
העליתנו מארץ זבת חלב ודבש להמיתנו
במדבר, היינו שכבר טענו טענה זו
שלקחם להמיתם במדבר ולא הביא אותם
אל ארץ ישראל, דממילא למה חזרו למעון
שוב על כך.

ועוד קשה למה כלל היה להם טענה למה לא
לקחם משה לארץ ישראל, הרי הם אומרים
דמצרים היתה ארץ זבת חלב ודבש,
ולמאי כלל רצו לבוא אל ארץ ישראל.

ובפרט יקשה האיד כלל באמת יצאו דתן
ואבירם ממצרים, הרי אם רצו להיות
במצרים דארץ זבת חלב ודבש היא, איך
ניתן להם לצאת משם, הרי במכת חושך
מתו כל הרשעים שלא רצו לבוא אל ארץ
ישראל, ולמה זכו הם כן לצאת.

ולכך חשש שיתקבל מנחתם, דעדיין יקשה מה הצד לומר שכדי שלא לקפח שכרם לא יקבל הקב"ה קטורת של אהרן שבו בחר, הרי מי שלא נבחר מת שם, וכי יעניש הקב"ה לאהרן בשביל שלא לקפח שכרם.

ולפי מדרשו שהביא שם רש"י הק' ניהא, דהיינו חלקם בתמידי ציבור, דביקש משה שלא יתקבל חלקם יחד עם כל תמידים, שחלק שלהם תניחנו האש ולא תאכלנו, דעל כך ניהא דכן היה חשש שיתקבל יחד עם שאר תמידי ישראל, וכאן הוא חידוש שהידש משה שאפי' חלק שלהם בתוך ישראל לא יתקבל.

רק דעל כך צריך ביאור למאי ביקש דבר זה מהקב"ה, דמה בכך אם יתקבל גם חלקם בתוך תמידי ישראל, ומה רצה משה להשיג בכך שלא יתקבל חלקם.

עוד צריך ביאור מה דאמר משה לא חמור אחד מהם נשאתי ולא הרעתי אחד מהם, דמה רצה משה בזה, וכי משום שמענו דתן ואבירם כנגדו, צריך הוא להתנצל שלא לקח כלום מכל ישראל, וגם מה עניינו לכאן.

עוד צריך ביאור במה דביאר רש"י דלא חמור אחד מהם נשאתי איירי בזמן שהלך משה ממדין למצרים והוצרך לחמור להרכיב אשתו ובניו, שעל זה אמר שלא לקח מהם, על אף שהיה לו ליטול מהם, וכדביאר בשפתי חכמים דכוונתו שעל אף שהוצרך לכך לא לקח מהם, דאל"כ מה החידוש שלא לקח דלמא לא הוצרך לכך, ולכן הביא רש"י דוגמא זו כאן.

דצריך ביאור מה החידוש במה שלא לקח מהם, ועל אף דלצורך ישראל הלך מ"מ

למה לו ליקח מהם, ועוד דאיך היה כלל אפשרות בידו ליקח מהם, הרי הם במצרים היו והוא ממדין הלך אליהם, דממילא לא היתה הדבר באפשרות כלל, ומה החידוש שלא עשה דבר שאינו באפשרות.

ואולי יש לומר דמה שאמרו דתן ואבירם למשה אף לא אל ארץ זבת חלב ודבש הביאתנו, על אף שכבר אמרו קודם שלקחם להמיתם במדבר, אלא דבאו להוסיף שהם כן יצאו ממצרים ולא היו מאותם שלא רצו לצאת ומתו במכת חושך, והטעם שרצו לצאת הגם שלדעתם היה מצרים ארץ זבת חלב ודבש, זהו משום שרצו נחלת שדה וכרם, שזה לא היה להם במצרים בגלות אצל פרעה, וזהו שאמרו כאן אף לא וכו' ותתן לנו נחלת שדה וכרם, ולכך לא היו בכלל 'העיני האנשים ההם תנקר', היינו מה שבזמן מכת חושך של המצרים מתו אלו שלא רצו לצאת אלו שאמרו 'לא נעלה'.

דממילא על כל זה באו בטענתם למה לא הביאם אל הארץ ולקחתם להמיתם במדבר, והיינו דבזה פירשו למה כלל טוענים הם על הארץ אם לדעתם מצרים היתה טובה וארץ זבת חלב ודבש, ובאמת לפי זה אולי אין כאן עוד טענה חדשה אלא ביאור על הקודם.

ואולי לפי זה נוכל לבאר למה ויחר למשה מאד, שהיה לו צער גדול על כך שאלו שרצו לצאת ממצרים רק כדי לקבל נחלת שדה וכרם זכו לצאת, ועל אף שרשעים היו כל שנותם, וכפי שכבר במצרים אמר אליהם משה למה תכה רעך, דממילא היה לו חשש דלמא יש להם איזה זכות שלכך הגיעו עד כאן ולא מתו במכת חושך

במצרים, דלא מסתבר דרך בשביל שרצו נחלת שדה וכרם בארץ ישראל ומשום שלא היה להם דבר זה במצרים יזכו לצאת, מה שלא זכו ארבעה חלקים מישראל וכפי שאמרו חז"ל דחמשים עלו רק אחד מחמש.

וממילא לכך המשיך משה ואמר אל ה' אל תפן אל מנחתם, דגם אם יש להם איזה שכר המגיע להם אל תפן, וכפי שביאר באור החיים הק' שהחשש היה משום שאין הקב"ה מקפח שכר כל בריה.

ועל זה ממשיך משה ואומר לא חמור אחד מהם נשאתי, דשמא תאמר אולי הזכות שיש להם הוא באיזה דבר שנתנו מעצמם למשה או לצורך דבר קדוש שאולי תרמו למשכן וכדומה, דממילא זכות הצדקה שיש בהם אולי היא המגינה עליהם, דצדקה תציל ממות, על זה אמר משה לא חמור אחד מהם נשאתי ואיני רואה זכות כזו אצלם.

ואם תאמר דלא מתו משם טעם אחר, שאולי עברו בזיונות שכיפר להם על מעשיהם וזהו הזכות שעומדת להם, והיינו דחשש משה דאולי מה שאמר להם כשראה אותם רבים ביניהם למה תכה רעך והיה לו ביזיונות מכך, אולי זהו הזכות שעומדת להם.

דעל זה אמר משה דלא הרעתי את אחד מהם, היינו דגם אם זכות להם למה שניהם ינצלו בשביל כך, הרי רק לאחד אמר משה למה תכה רעך, דממילא השני אין לו זכות להנצל, ואיך נצלו שניהם, וזהו לא הרעתי את אחד מהם דגם אם הרעתי וכהתרגום אבאשית, מ"מ את אחד מהם ודאי לא הרעתי.

דממילא ודאי לא זהו הזכות שגרמה להם לצאת, דממילא לכך אמר משה אל תפן אל מנחתם.

או יש לבאר דאין לומר דזכות אחר עומד להם שהיה להם אהבה וריעות ביניהם, דבכוח האחדות נצלו ממות, והיינו לא הרעתי מלשון ריעות, דגם זה אינו, דהרי במצרים רבו הם ביניהם, וכפי שאמר להם משה למה תכה רעך, דגם אם תאמר דהשני לא היה רשע ואדרבה היה לו הדרגה של רעך כלפי חברו, גם זה אינו, דהרי לאחד מהם ודאי אין מידה זו, דהרי אחד מהם היה מכה לריעו, ועליו אמר משה רשע למה תכה רעך, דממילא גם זה לא יתכן שיהא מצילם ממות לשניהם יחד, ואדרבה בפשיטות גם השני לא היה לו מידה זו של ריעות, דהרי ביניהם היה נצים ולכאורה לא רק אחד רב עם השני, אלא שניהם היו בה, רק דאחד הכה והשני לא הכה, דממילא אפי' אחד לא הרעתי.

ועל פי זה ניחא הא דביאר רש"י על פי מדרשו דאיירי בחלקם בתמידי ציבור, דאמר משה דהיות ואין להם המידה של הרעתי מלשון ריעות, אלא מהם למדנו העניין של רשע למה תכה רעך, ממילא אפי' חלקם בתמידי ישראל אין להקב"ה לקבל, דהרי קרבן ציבור בהכרח יבוא על ידי אחדות ישראל, דרך בכך הם באים כציבור יחד, ואילו אלו שמידת המריבה והמחלוקת בהם וכפי שכאן היו הם אלו שהחזיקו המחלוקת, ממילא אין להם להכלל באחדות ישראל בתמידי הציבור.

דממילא ניחא כל הקושיות כולן, דבתחלה מה שהקשינו בדברי דתן ואבירם ניחא, דלא היה כאן חזרה על טענתם בקודמת אלא ביאור דבריהם למעלה, וכן מה שאמרו

חידושו

פרשת קרח

של מקרא

שוב לא נעלה לא היה לומר למשה שוב
שלא יבואו אליו, אלא גבי האנשים ההם
תנקה שלא עלו אלו שלא רצו לצאת
ממצרים.

רק דלפי מה שביאר רש"י לפשוטו דבקטורת
איירי קשה, ועיין ברמב"ן שהקשה יותר
על זה שכלל לא שייך לומר כן, דהרי דתן
ואבירם לא היו ממקטרי הקטורת,
ובהכרח לפרש הדבר על פי מדרשו.

ובזה ניהא למה רצו לעלות לישראל הגם
דמצרים למענתם ארץ זבת חלב ודבש
היא, דרצו הנחלת שדה וחרם. וכן מה
שהקשינו על ויחר למשה מאד, דהיה לו
צער על שזכו אלו לעלות ממצרים בשביל
דבר קטן זה שרצו נחלה לעצמם, ומצד
שני היה לו חשש בשביל כך דלמא זכות
יש להם להנצל, וא"כ גם כאן המחלוקת
עמם היה לו החשש מהם משום דאין
הקב"ה מקפח שכר כל בריה.

ומה שהקשינו מה דביאר רש"י לא חמור
נשאתי על החמור שבא עמו ממדין, אולי
יש לומר דבזה בא משה להדגיש דודאי
אין להם זכות הצדקה שנתנו למשה עצמו
וכנ"ל, דהרי רק בבואו ממדין הוצרך
לאיזה טובה וגם שם ודאי לא נהנה מהם
ולא לקח מם, דהרי כלל לא היתה אפשרות
זו בידו, דהרי הם במצרים היו והוא ממדין
בא.

וזתו דאמר לא חמור נשאתי ולא הרעתי, דבא
להפריך שאין זכות בהם להנצל, ואדרבא
מידה זו של לא הרעתי יש בהם, ובזה

יוצא לאור ע"י הר"ר זלמן חיים הומינר הי"ו, מחבר גליון 'דפירשנו' על הדף היומי,
קרית קרעטשניף רחובות.

להנצחות ולרשימת תפוצה וכן לכל ענייני הגיליון ניתן לפנות למס' פאלפון 0533132203
או למייל sh0533132203@gmail.com